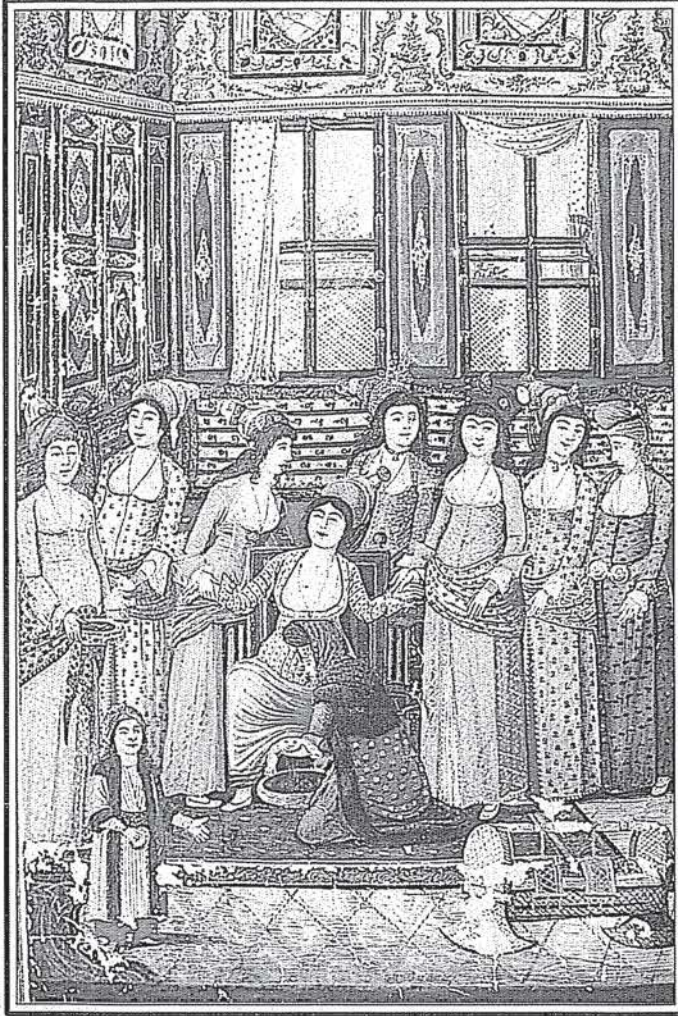

YENİ
TIP TARİHİ
ARAŞTIRMALARI

THE NEW
HISTORY OF MEDICINE STUDIES

2 - 3

İstanbul - 1996 / 97

ISSN 1300 - 669X

OSMANLI İMPARATORLUĞUNDA 1837 YILINDA HASTAHANELERE GEREKEN İLAÇLARIN İMALİ VE DAĞITIMIYLA İLGİLİ DÜZENLEME YAPILMASI HAKKINDA

Prof. Dr. Ayten ALTINTAŞ*

ON THE REGULATION PASSED IN 1837, CONCERNING THE PRODUCTION AND DISTRIBUTION OF MEDICINE TO BE USED AT HOSPITALS IN THE OTTOMAN EMPIRE

We have scarce knowledge about where medicine was produced and how it was distributed to the hospitals in the Ottoman Empire.

At the beginning of the 19th century the existence of some disorders in the utilization of medicine which was sent to military hospitals and to regiments in provinces necessitated the reorganization of medicine expenses by a regulation in 1837. We found documents of a correspondence concerning this regulation at the Ottoman Archive. Through these documents we are able to gather information about some disorders and incoordination of the production and distribution of medicine before the 1837 regulation. The new organization determined how and when medicine could be demanded, the way an order could be arranged, controlled and even how medicine ought to be packaged in boxes. The assignement and salary of the pharmacy director who had an important role in this arrangement were all stated in this regulation, as well as the chief physician's authority to control every phase of this procedure. The fact that Ahmed Necib Effendi was appointed as the chief physician just before the legislation of this regulation suggests that he motivated these precautions to be taken. This paper tries to clarify the above stated points in the light of the documents of the time.

KEY WORDS: Production and distribution of medicine in the Ottoman Empire, Ottoman pharmacies.

Bu makalede Osmanlı İmparatorluğu'nun askeri teşkilatına gereken ilaçların imal ve dağıtımı konusu ele alınacaktır. Askeri teşkilata gereken ilaçların imal ve dağıtımında karşılaşılan iki problem vardır. Birincisi İstanbul'daki özel eczanelerden satın alınan yapma ilaçların askeri teşkilata pahalıya mal olması ki bu problem, askeri hastanelerde eczahanelerin açılmasıyla çözülmüştür. İlaçların çoğu orada yapılmaya başlamıştır. İkinci önemli problem sarfiyattadır. Osmanlı

İmparatorluğu'nun geniş sınırları içinde sarfedilen ilaçların iyi organize edilme- yen düzenlemesinde büyük çapta zarar ve ziyan tesbit edilmiştir. İşte 1836 ve 1837 yıllarında yapılan yeni düzenleme- ler bu problemin mümkün olan en az hale indirilmesini hedeflemiştir. Bu makalede belgeler ışığında 1836 ve 1837 yıllarında yapılan yeni düzenlemeleri esas alıp , ondan önceki ve sonraki dönemlere de kısaca bakarak bu konuya giriş teşkil edecek bilgi sunulacaktır.

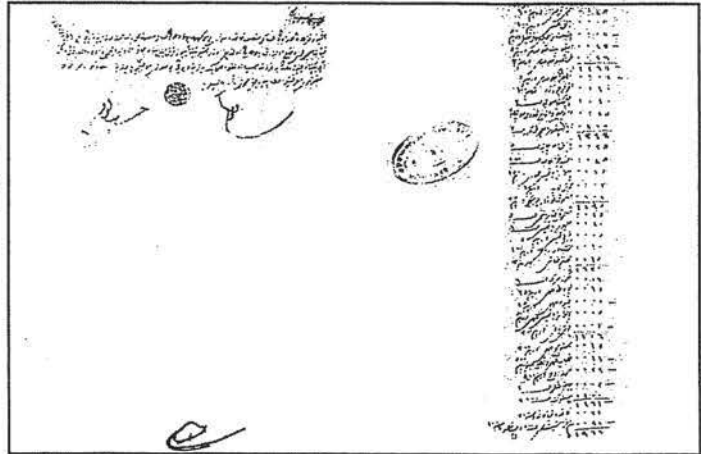
* İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi, Deontoloji ve Tıp Tarihi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

I. 1836 YILINA KADARKİ DURUM

19.yüzyılın ilk yarısında Osmanlı İmparatorluğu'nun askeri teşkilatında ilaçların imali, satın alınması ve dağıtımında en üst yetkili Hekimbaşıdır. 1836 yılına kadar askeri teşkilata gereken ilaçları ve ecza hammaddeleri genellikle İstanbul'da bazı ispençiyar dükkanlarından (eczahane) satın alınıyordu.

A-Enderun marifetiyle ilaç imali: Enderun'da (Saray teşkilatında) saraya gereken ilaçların imal edildiğini ve bunun bir teşkilatı olduğunu biliyoruz. Burada ordu için de bazı ilaçların imal ettirildiğini belgelerden öğreniyoruz. İmalde kullanılan droglar gene İstanbul'daki kökçü ve ispençiyarlardan alınmaktadır, şöyle ki: Aralık 1828 tarihli bir belgede¹ Silistre'de bulunan bir alaya gönderilmesi istenen iki sandık ecza ve edviye-i ispençiyariyenin enderun marifetiyle imal ve tanzim olunduğu, fiyatının tesbit edildiği yazılmaktadır. Seretibba-i Sultani'den (Mustafa Behçet Efendi) gereken paranın verilmesi için emir çıkmıştır. Aynı dosyadaki bir başka belgede² imal olunan eczanın hammaddelerinin İspençiyar Fransesko'dan satın alındığı zikredilmektedir. İlaç listesi verilmekte ve karşılıklarına bunların fiyatları yazılmaktadır².

B.O.A. Cevdet Sıhriye no: 878. Cemaziyelevvel 1245 (X. 1829) ayına ait, İspençiyar Fransız Kohen'den ve Kökçü David'den alınan ilaçların listesidir.

B-İspançiyalardan satın alınan ilaçlar: Elimizdeki belgelere göre:1829 yılından 1836 yılına kadar askeriye lazım olan ilaçlar İstanbul'daki bazı ispençiyarlardan satın alınıyordu. Elimizde bu konu ile ilgili iki ayrı dosya var. Bunlardan biri 1829 yılına diğeri de 1834 yılına ait, ilk dosyada³; Asakir-i Mansure, Hassa ve Süvari alayları ve Mevakib-i Hümayun'da olan Asakir-i Mansure-i Muhammediye'nin hastahanelerine 1829 yılında verilen ecza, müfredat ve mürekkebat listeleri ile bunların fiyatları yer almaktadır. Bu listelerin yanında Hekimbaşı Mustafa Behçet Efendi'nin gerekli ödemenin yapılması için yazdığı taksir yer alıyor. Bu belgelerde de ilaçların satın alındığı yerler belirtilmiş; ispençiyar Fransız Kohen'den Kökçü David'den alınan ilaçlar mevcut³.

1834 yılına ait diğer dosyada beş ayrı belge yer alıyor⁴. Bu belgeler 1834 senesi eylül ayında Askeri hastahanelerin herbirine verilen ilaçların listeleri yer alıyor. Bu asker hastahaneleri şöyle; Tophane-i Amire Hastahanesi, Maltepe

Hastahanesi, Mühimmat-ı Harbiye kışlasındaki alay hastahaneleri, Harbiye Hastahanesi, Bab-ı Seraskeri'ye ait yirminci alay, ikinci alay ve altıncı alay hastahaneleri. Bu hastahanelere ilaç veren ispençiyarlar da zikredilmiş, bunlar; İспенçiyar Françesko, İспенçiyar Dimitri, İспенçiyar Yorgaki idiler ⁴.

İLAÇ DAĞITIM DÜZENİ;

Yukarıdaki belgelere göre 1836 yılına kadar ilaç dağıtım düzeni şöyledir: Osmanlı İmparatorluğu'nun Hekimbaşısı bütün düzenin başında yer alıyor. İlaç imal ve dağıtımını için onun emri gerekiyor. Kendisi gereken ilaçları ve ilaç sarfiyatını kontrol ediyor, onaylarsa satın alınan ilaçların parası ödeniyor.

25.IX.1834 tarihli belgede özetle ⁵; Asakir-i Mansure Alayları hastahanelerine satın alınan ilaçların listesi ve bunların fiyatlarını gösterir defterler, Hekimbaşı'ya (Sere-tibba-i Hazret-i Cihandari) geliyor. Hekimbaşı bu paranın ödenmesi için tahrir yazıyor. Lazım gelen kayıtlar yapılıyor baş muhasebeden hesap olunuyor, Masarifat Nazırı'na geliyor, onun tarafından Mansure Hazinesin'den verilmesi için emir ve irade soruluyor. Mansure Hazinesini Defterdarı, tahririn üzerine kırmızı mürekkeple Padişah'dan irade istiyor. Mansure Hazinesini Defterdarı'nın bu tahriri Padişah'a arz ediliyor. "...ita ve icrasına ibtidar olsun" diye Padişah iradesi yazılıyor. Sadrazam durumu bildiren yazı

ile "icrasına himmet eyleyesin" diye emir buyuruyor ⁵.

Bu düzenleme ile ilgili başka bir belgede ⁶; 9 Mayıs 1835 tarihinde Mansure zimmeti defterine işlenen düzen şöyle; ilaçları imal edenler, listeleri yapıyor, fiyatları bildiriyorlar. Hekimbaşı onaylıyor, ispençiyar verdiği ilaçların listesini yapıyor ve fiyatlarını bildiriyor. Hekimbaşı ödeme yapılsın diye emir veriyor. Masarifat Nazırı parayı onaylıyor. İlaçların parası ödeniyor ⁶.

B.O.A. Cevdet Sıhhiye no: 419. belge no: I ve 2. Mayıs 1836 tarihli ilaç dağıtımını düzenlenmesi için verilen tahrirler.

II. 1836 YILINDAKİ DURUM

1836 yılında Osmanlı İmparatorluğu'nun askeri hastahanelerine ilaç dağıtımında bir değişiklik yapıldığını görüyoruz. İlaç imal ve dağıtımında sorumluluk Osmanlı İmparatorluğunun Hekimbaşı'sından alınıp, Maltepe Askeri Hastahanesi Hekimbaşı'sına verilmiştir. Bu durumu anlatan Mayıs 1836 tarihli belgede özetle şöyle denilmektedir⁷; Derâliye'de ve taşrada memuriyetle ikamet üzere olan piyade ve süvari Asakir-i Mansure alayları hastaları için lazım gelen ecza-ı tıbbiye, bundan önce imzalı ve mühürlü defterler, halinde icabedenin yapılması ve neticeye bağlamak için Seretiba-ı Sultaniye gönderiliyordu. Padişah'ın sayesinde bu meselelere bakmak için Maltepe Hastahanesi'ne müdür ve hekimbaşı atandı. Hekimbaşı olarak ecza hususuna aşina, fünun-u tıbbiyede bu özelliği ile bilinen Elhac Ahmet efendi atanmıştır. Bundan böyle gerek Derâliye gerek taşradaki alaylardan imzalı ve mühürlü istidalar Ahmet Efendi'ye gelecek. İcab ve iktizası resmi vesika ile Bab-ı Seraskeri'ye yazılacak masarifat ruznamçesi tezkere ile irsal olunacak⁷.

Yukarıda yazılan yeni düzenin uygulanışını 1837 yılındaki bir belgeden öğreniyoruz⁹.

III. 1837 YILINDAKİ DURUM

Askeri hastahanelere lazım gelen ilaçların satın alınması ve imalinde kayıplar olduğundan bu durumu düzeltmek ama-

ciyla 1836 yılında bütün yetki Maltepe Askeri Hastahanesi Hekimbaşı'sı Elhac Ahmet Efendi'ye verilmişti. 1837 yılında ise İmparatorluk Hekimbaşı'sı değişmiş, Ahmet Necip Efendi başa geçmişti⁸. Bu sebeple ilaç imal ve dağıtımıyla ilgili yeni bir düzenlemeye gidilmiş ve yetkiler tekrar Osmanlı İmparatorluğu Hekimbaşı'sına verilmiştir. Şöyleki; Nisan 1837 de Serasker Paşa bir takrir vermiştir⁹.

B.O.A. Cevdet Sıhhiye no: 419, belge no. 3. Meclise arz tezkiresi ve kırmızı mürekkep ile Meclisin ilaçları dağıtımını konusundaki görüşünü bildirir takrir.

Derâliye'deki hastahaneler ve taşradaki alayların hastaları için lazım gelen ecza-ı tıbbiyenin satın alınması, imali ve dağıtımının başında fûnun-ı tıbbiyede bu mahareti ile parlamış Elhaç Ahmet Efendi vardı. İmparatorluk Hekimbaşısı (Sere-tibba-ı Cenab-ı Cihanbani Semahatlı Efendi Hazretleri) yeniden atandı (Ahmet Necip Efendi)⁸. Hekimbaşı asakir-i Mansure ve Toptaşı Hastanelerine yeni hekimbaşılarını atadı. Masarifat Nazırı soruyor; bundan böyle ilmuhaberler nasıl verilecek (ne vechle emir ve irade-i seni-yeleri müteallik olur ise o vechle icra-yı iktizası lazım geleceği)

Meclisin görüşü; Serasker Paşa'nın takririnden sonra mesele hemen meclise sunulmuştu Meclisin görüşleri takririn üstüne kırmızı mürekkeple yazılmıştır¹⁰ Şöyle ki; askeri hastahanelere gerekli olan ecza-ı tıbbiyenin imali ve dağıtım düzeni dünkü gün (1 Mayıs 1837) toplanan mecliste okunduktan sonra görüşülmüş, bu konuda cereyan eden müzekkeratın raporunda: Bir müddetten beri ecza-ı tıbbiyenin satın alınmasında ve sarfında haylı kayıp vuku bulmuş ise de Padişah'ın sayesinde eczahanelerin ihdas ve inşasından dolayı satın alınmada telefatın önüne geçilmiştir. Ancak suret-i sarfi henüz layıkıyla yoluna konulamamış. daha önceki usulde; ecza-ı tıbbiyenin suret-i tertibi ve teferruatın tanzimi her bir hastahanenin hekimbaşılara havale kılınmış ise de İmparatorluk Hekimbaşısı Ahmet efendi eshab-ı liyakat ve istikamette bulunması sebebiyle bundan böyle; ecza-ı tıbbiyenin tertibi ve dağıtımı, diğer lazım gelen teferruatın tamamlanması, askeriye için gereken eczanın tertibi kararı hekimbaşı marifetiyle olacak. Hastahane-

lere ve alaylara tabiblerin seçilmesi ve tayini ve aylığının tanzimi (hangi askeri sınıftan ise o sınıfın hekimbaşısının dahi bilgisi olarak) hekimbaşı marifetiyle olacak. Ayrıca kendileri bilcümle hastahanelere muntazam olarak aralık aralık gidecek teftiş edecek. "Emr-i ferman hazret-i men lehü"l-emrindir denilerek bu karara Padişah iradesi soruluyor¹⁰.

Padişahın emri: Mansure defterdarı bu takriri Padişah'a arzemiş¹¹ "..bu hususun beyan edildiği gibi tayin ve icrasına başlanılsın" diye Hatt-ı şerif yazılmış, Sadrazam da 2 Mayıs 1837 tarihinde "bu şekilde iktizasını icraya himmet deyu buyurdu" diye emir vermektedir. 11 Mayıs 1837 tarihinde de başmuhasebeye kaydıyla Hekimbaşı efendi, gelen yerlere ilmuhaberlerin yazıldığı kaydettirmiştir¹¹.

B.O.A. Cevdet Sıhhiye no: 419. belge no: 3 arkası Meclisin görüşünü bildirir yazı sonu (kırmızı mürekkep) ve Sadrazamın, padişahın iradesini bildirir buyruldu su

YENİ DÜZENLEMeye GÖRE İLAÇ İMAL VE DAĞITIM DÜZENİ

Dersaadet'deki hastahane hekimleri ve taşrada bulunan alay hekimleri → her ay veya her üç ayda bir → vakte mevsimine hastaların miktarına göre → ecza-ı tıbbiye ve diğer levazımat cinsi, nevi bildirilen pusulalar yazılacaktır.

Hastahanelerin ve alayın bulunduğu nezarete gelecek → Asakir-i Mansure (Devletlu Serasker Paşa) Tophane-i Amire (Devletlu Damat Paşa) Asakir-i Hassa-yı Şahane (Müşiri-i Hassa-yı Şahane Hz.) onaylatılacak

Eczahane Müdürü Masarıfat Nazırı pusulaları alıyor → Osm.İmp.Hekimbaşısı ile (bilmüzakere, bittetik, muayene icabına göre harç ve tesviye ve imza) → gerekli takrirler yazılacak

1- Gereken ecza-yı tıbbiyenin mübayası için çağırma

2- İmal olunacak ecza için (hastahanelere pusulalar (taşradaki alaylar için lazım olan ecza bu hastahanelerde imal olunacağından). → (imalden sonra emirdeki miktar gönderilir)

Taşradaki alaylara nasıl gönderiliyordu: Yukarıdaki belgelere göre hazırlanan ilaçlar yanında cerrahi malzemeler de yollanıyordu. Bu cerrahi

malzemeler şunlardı; bıçak, ustra, neşter, boynuz, makas, ustrunç, yara şırıngası, tenkiye şırıngası, sünger, panbuk, bükme, astar, tiftik, meşin. Ayrıca lis-

telerde ilaçların konduğu kablur da zikredilmiştir. kutu-i kebir, kutu-yı sağır, hab kutuları, kağıt, kaba kağıt, kağıd-ı ebyaz (beyaz kağıt), toprak kavanoz, toprak güveç, fincan , ecza şişeleri , kalın şişe, kalın bir buçuk şişelik şişe, üç kıyyelik şişe, kan şişeleri, billur şişe. İlaç imal ve düzenlenmesi ile ilgili belgede ise taşradaki alaylara gönderilecek ilaçların konulacağı kablur da işaret edilmiştir: "Kalın şişeler, keresteli ağaç kutular, derunu taştan çömlükler (macun ve buna miqyas mualece için), bunlar tüfek vesair levazımat sandıklarına konacak, bu misullu sandıklar tedarik edilecek" denilmektedir.

III. Droğların Satın Alınmasından Vazgeçilerek Bursa Dağlarından Toplattırılması

Osmanlı imparatorluğu'nun askeri teşkilatında sarfedilen büyük miktarlardaki ilaçların özel eczahanelerden satın alınması çok pahalıya mal oluyordu. Bu sebeple ilaçların imal ve dağıtımında bazı tedbirlerin alınmasına ihtiyaç duyulmuştur. İlk olarak droğların Bursa ve havalesindeki dağlardan toplattırılması kararlaştırılmış ve ispençiyarlardan satın alınmasından vazgeçilmiştir. 1841 yılına ait bir belgede¹²

bu durum özetle şöyle ifade edilmiştir: 9.XI.1841 tarihli irade için tahrir müsvettesinde, İmparatorluk Hekimbaşısının (Abdülhak Molla) öngördüğü çözüm; Gerek Saray-ı Hümayun Mabeyn Mülükanesi eczahanesine gerek bil cümle Asakir-i Muntazama-ı Şahane hastahaneleri ve Dersaadet ve taşrada bulunan alay ve taburlara verilmesi lazım gelen a'rak (kökler) ve haşaiş-i tıbbiyenin (tıbbi otlar) esnafdan mübayaşından sarf-ı nazarla (vazgeçilmiş) bu otların menba ve mekanı olan Bursa ve havalisi dağlarından istihsali için daha önce gereken yerlere bildirilmiştir. Mir-i mumaileyh tarafından o havaliden toplattırılmış,

eczahane ambarına teslim olunmuş İmparatorluk Hekimbaşısı bunun için lazım gelen masarifatı defterine yazdırmış.

20.137 kuruş nakliyesi ile beraber 25.137 kuruş olmuş. Bunu gösterir defter meclise gönderilmiş.

1841 yılına ait toplattırılan bu otların sarfını gösterir defterlerin de tanzim edileceği bildiriliyor¹². Görüldüğü gibi Hekimbaşı ta-

B.O.A. Cevdet Sıhhiye no: 776. 9.XI.1841 tarihli, gereken droğların Bursa dağlarından toplattırıldığını bildiren müsvettesi.

rafından ilaç yapımında gereken droğlar Bursa ve havalisindeki dağlardan toplatılmış ve bu otların sarfiyatına ait defterler de yetkililere gönderilmiştir.

SONUÇ

Osmanlı İmparatorluğunun askeri teşkilatına gereken ilaçların imal ettirilmesi ve dağıtılması büyük çapta bir düzen gerektirmekteydi. İmparatorluğun merkezinden en uzak yörelerdeki askeri alaylara kadar gönderilen bu ilaçlar, önce ihtiyaçların tesbit edilmesi, sonra onların tedarik edilmesi ve satın alınanların paralarının ödenmesiyle özetlenecek kademelerden geçiyordu. Elimizdeki belgelerden öğrendiğimiz kadarıyla önceleri İstanbul'daki ispençiyarlardan satın alınan ilaçların bir kısmı saray teşkilatı içinde imal ettiriliyordu. Daha sonraları askeri hastanelerde eczanehanelerin açılmasıyla imalat buralarda yapılmaya başlanmıştır. Hazırlanan ilaçların dağıtımında önemli ölçüde zarar ve ziyan görüldüğünden, gereken ilaçların istenmesi ve gönderilmesi kesin şartlara bağlanmıştır. Bunların kontrol edilmesi yetkisi bir zaman Maltepe Askeri Hastahanesi Hekimbaşısına verilmişse de genellikle İmparatorluk Hekimbaşısının emrindedir. Daha sonraları ilaç imalinde kullanılan droğların Bursa ve çevresindeki dağlardan toplatılmasıyla bu alandaki sarfiyat da düzenlenmiştir.

Görüldüğü gibi bu kısa dönemde 1835-40 yılları arasında Askeri teşkilat tarafından tüketilen ilaç ve yardımcı maddelerin imal ve dağıtımını kendi içinde yapılan değişikliklerle daha iyi ve faydalı hale getirilmeye çalışılmıştır. İlerideki araştırmalar bu konuya daha da açıklık getirecektir.

DİPNOTLARI VE KAYNAKLAR

1- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Cevdet Sıhhiye No. 115.

Belge No. 1: 7.XI.1828 tarihli takrir. "Ali Kulu Mustafa Behçet" mühürlü (Hekimbaşı Mustafa Behçet Efendi, III. defa Hekimbaşılığı 1823-1834)...Silistre çanibine muktezi olan ecza ve edviyenin irsaline dair vücud eden ilmuhaberler mantukunca iki sandık ecza-ı ispençiyari Enderun kulları marifetiyle imal ve tanzim olunup takririne merbut takdim eylediği defter olduğu üzere fiyat-ı sabıkaları vazolunarak yalnız 1264 kuruluşa reside olmağla itası hususunda emir hazret-i men lehül-emrindir" denilerek Silistre'ye gönderilecek ilaçların saray görevlileri tarafından yapıldığı zikrediliyor.

Belge No; 2: 12.XII.1828 tarihli takrir, silistre çanibine irsalı irade buyurulan iki sandık ecza ve edviye-i ispençiyar, enderun marifetiyle imal ve tanzim olunmuş fiyatları tesbit edilerek toplam paranın Seretibba-i Sultani tarafından bir takrire istendiği zikrediliyor. Toplam olarak 1264 kuruşun seferiye akçesinden verilmesi için ferman isteniyor.

2- B.O.A. Cevdet Sıhhiye No. 115

belge no. 3. enderun tarafından imal edilen ilaçlar için gerekli eczanın İspençiyar Fransesko marifetiyle mübayyaa edildiği zikredilen belgede uzun bir drog listesi var. Bu listede; Mürver çiçeği, papatya çiçeği, sinameki, ravend, kudret helvası, frenk çayı, ada çayı, Temirhindi, kına kına, zamk-ı arabi gibi bitkisel droğlar, kırım tartar, mağnesia, kükürt çiçeği, ingiliz tuzu, nişadır ruhu, zaç suyu, kurşun sirkesi gibi mineral droğlar, sarmısak macunu, kabız hapi, üstübeç merhemi, tatlı merhem, hava civa merhemi, baldıran yakısı, civa yakısı, pehlivan yakısı gibi hazır ilaçlar ve ağaç kutu, teneke kutu, şişeler, büyük ve demir sandıklar gibi ambalaj malzemesi yer almaktadır.

3- B.O.A. Cevdet sıhhiye 878

Belge No. 1. X.1829 tarihli. "Asakir-i Mansurei Muhammediye'nin hastalarına İspençiyar Fransız Kohen'den alının ecza ve edviyenin defteridir." denilmekte ve bunlar liste halinde verilmektedir, kudret helvası, hiyarşenbe, günlük, hatmi kökü, ingiliz tuzu, güherçile tuzu, kırımtartar gibi droğlarla, lokman ruhu, amber ruhu zaferan hülasası, tolu şuru bu, bel yakısı, pehlivan yakısı, üstübeç merhemi gibi hazır ilaçlar da yer almaktadır.

Belge No 2; Hekimbaşı Mustafa Behçet efendinin takiriri,yukardaki ilaçların listesi ve fiyatını bildirdikten sonra "...işbu 1245 senesi cemaziyelevvelinde mecmu edviye masarifatı yalnız 2384 kuruşa reside olmağla esbabının yedlerine verilen pusula-

ları mucibince herbirine Saadetlu nazır efendi hazretlerinin marifetiyle ita buyurulmak muhavvel-i rey-i alileridir " denilmektedir.

4- B.O.A. Cevdet Sıhhiye no. 141; Cemaziyelevvel 1250 (IX.1834) ayına ait askeri hastahanelere gerekli ilaçların listelerinin yer aldığı 5 belge var.

Belge no. 1. Altıncı alay için verilen ecza, İspençiyar Dimitri'den alınan ilaç bedeli 1166 kuruş.

Belge no.2. Mabeyn hastanesine verilen ecza İspençiyar Françesko tarafından verilen ecza-ı tıbbiye, ilaç bedeli 5433 kuruş.

Belge no. 3. Yirminci alaya, Bab-ı Hazret-i Seraskeri olan I. livanın ikinci alayına , Necip Paşa hazretleri taht-ı livasında kain birinci ve ikinci alaya, İspençiyar Dimitri'nin verdiği ecza-ı tıbbiye, ilaç bedeli toplam 12762 kuruş.

Belge no 4. Mühimmat-ı idaresinde bulunan alaylara tabibleri marifetiyle istenen eczanın meblağı ve cerrahlara verilen eczanın meblağı 4818 kuruş.

Belge no 5. Yukardaki hastahanelerin tek tek dökümü yapılmış, satın alınan ilaçların bedelidir. Hastahanelere gereken ilaçlar yazılmış ve toplam bildirilmiştir. Masarifat Nazırının iktizası Himmet buyurula deniyor. 25.IX.1834 tarihli. Yukarıdaki her 5 belgede ilaç listeleri yer alıyor.

5- B.O.A. Cevdet Sıhhiye No. 141. Belge no./ Esseyid Abdurrahman Nafiz mühürlü. Padişah'a yazılan arz tezkeresi. Hastahanelere cemaziyelevvel 1250 yılında satın alınan ilaçlar listesi özetleniyor. Bu taktirin üzerinde kırmızı mürekkep ile Mansure Hazinesi defterdarının irade taktiri yer alıyor. Burada arz tezkiresinde yazıldığı gibi hastanelerine harcanan ecza-ı tıbbiye bahasının Mansure Hazinesinden verilmesi uygun ise de irade soruluyor. Arz tezkiresinin altında Sadrazamın-emri yer alıyor; Mansure Hazinesi Defterdarının takdirinin Padişah'a arz edildiği, ilaçların tutarının ödenmesi konusunda Padişah'ın iradesinin çıktığını ve meselenin icrasına himmet buyurulması emrediliyor.

6- B.O.A. Cevdet Sıhhiye 419.

Belge no. 1. 3 Safer 1252 (20.V.1836) tarihli ilk taktirde "...11 Muharrem 1251 (9 Mayıs 1835) tarihinden beri Mansure zimmeti defterine ilaç dağıtımının düzenlenmesi işlenmiş.." şimdi soruluyor (Mayıs 1836) düzen o deftere göremi yapılıns diye.

7- B.O.A. Cevdet Sıhhiye 419.

Belge No. 2. Safer 1252 (Mayıs 1836) taktir belge no 1'in üzerinde yer alıyor. aynı mealde Asakir-i Mansure alayları müşirine havâle edilmiş taktir.

8- Hekimbaşı Ahmet Necip Efendi, Sultan II.Mahmud'un Hekimbaşısı olup III.1837-V.1839 tarihleri arasında hekimbaşılık yapmıştır.

9- B.O.A. Cevdet Sıhhiye 419.

Belge No. 3. Yeni hekimbaşı atandıktan sonra ilaç dağıtım düzeninin nasıl olacağını Serasker Paşa ve Masarifat Nazırı tarafından sorulduğunu bildiri taktir.

10- B.O.A. Cevdet Sıhhiye no. 419

Belge No. 3. Arz tezkiresinin üstündeki kırmızı mürekkep ile yazılmış, Mansure Hazinesi Defterdarlığı meclisinin görüşünü bildiren yazısı.

11- B.O.A. Cevdet Sıhhiye no. 419

Belge No.3. Arz tezkiresinin arkasındaki Sadrazamın buyruğu.

12- B.O.A. Cevdet Sıhhiye no. 776, 23.N.1257 (9.XI.1841) tarihli arz tezkiresi müsvettesi. Hekimbaşının (Abdülhak Molla 1839-1845) Bursa havalisi dağlarından drog toplattırıldığını zikreden evrak.